

УПЦ-КП позитивно ставляться до нього, тоді відносна більшість (46%) вірних УПЦ – байдуже.

Список використаних джерел

1. Гуцал П., Ониськів М. Бернандинці // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. — Т. 1 : А – Й. — С. 115.
2. Історія Тернопільської єпархії // Сайт Тернопільської єпархії УПЦ КП.
3. Підставка Р., Рибчинський О. Язловець – 640. Історія, архітектура, туризм. – Збараж, 2013. – С. 6.
4. Стоцький Я. Римо-католицька церква на Тернопільщині // Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. – Т. 3 : П – Я. – С. 180.
5. Стоцький Я. Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ КП) на Тернопільщині // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. – Т. 3: П – Я. – С. 490.
6. Стоцький Я. Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ МП) на Тернопільщині // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. – Т. 3: П – Я.

Гуменюк В.

*магістрантка I курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Потокій М. В.*

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ)

Метою статті є показ змін, що відбулися за останні п'ять років у структурі експорту товарів із Тернопільської області, виявлення причин таких змін.

Виклад основного матеріалу. В Тернопільській області обсяги зовнішньої торгівлі товарами невинно зростають. Цьому сприяють як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники, серед яких зростання виробництва товарів, що призначені для вивезення за межі області, потреба в таких товарах в країнах-партнерах, цінова політика тощо.

Із року в рік змінюється кількість підприємств і закладів Тернопільської області, які здійснюють експорт товарів, а також число країн-партнерів у зовнішньоторговельних зносинах (таблиці 2 і 3).

Таблиця 1

Динаміка експорту товарів із Тернопільської області, млн. дол. США*

Рік							
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
131,4108	241,4281	236,8714	365,0856	358,9739	290,9828	294,2609	380,1937

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Таблиця 2

Кількість підприємств Тернопільської області,
які здійснювали експорт товарів*

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
149	166	145	144	162	177	179	215

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Таблиця 3

Кількість країн-партнерів у експорті товарів*

Роки										
2005	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
48	49	45	48	56	56	63	60	73	82	87

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Частка експорту товарів у загальному обсязі експорту також змінюється і має тенденцію до зменшення.

Таблиця 4

Обсяги експорту товарів і послуг*, млн. дол. США

Показник	Роки										
	2005	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Увесь експорт	80,6	132,9	154,4	139,3	250,1	250,7	381,8	379,0	308,1	347,9	401,6
Частка, %	94,4	93,0	93,5	94,3	96,5	94,5	95,6	94,7	94,4	84,6	94,7

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Щорічні темпи приросту експорту товарів від 2000 по 2017 роки склали загалом від 1,7% (2000-2001 роки) до 31,9% (2013-2016 роки), що пояснюється кон'юнктурою ринку та експортними можливостями підприємств Тернопільської області.

Загалом експорт товарів із Тернопільської області можна характеризувати за шістьма основними групами: 1) продовольчі товари і сировина; 2) продукція паливно-енергетичного комплексу; 3) продукція

нафтохімічного комплексу; 4) деревина і вироби з неї; 5) чорні та кольорові метали; 6) машинобудівна продукція.

Таблиця 5

Динаміка розподілу експорту товарів за основними групами товарів,
млн. дол.*

Рік	Основні групи товарів					
	Продовольчі товари і сировина	Продукція паливно-енергетичного комплексу;	Продукція нафтохімічного комплексу	Деревина і вироби з неї	Чорні та кольорові метали	Машинобудівна продукція
2005	36,0765	0,0021	1,2654	10,5945	3,8156	4,8553
2010	22,1927	0,0048	2,5644	11,5772	0,5522	68,1562
2011	74,1091	-	14,5675	13,3386	0,5389	105,1691
2012	89,2734	-	5,7384	10,6886	0,8241	97,0008
2013	132,1565	-	3,6618	9,5546	0,7036	176,4783
2014	135,6509	-	7,1231	12,3892	1,1852	172,7699
2015	110,6586	-	9,8960	5,5197	3,0440	136,9422
2016	101,5508	-	14,5750	13,9238	2,0559	136,7797
2017	149,8494	-	23,5408	13,0882	3,5428	155,5307

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Звертає на себе увагу той факт, що обсяги експорту товарів зросли у 2017 р. у порівнянні із 2005 роком у більш ніж у чотири рази. За цей час значно зросли експортні поставки всіх видів товарів, окрім продукції паливно-енергетичного комплексу (з 2010 р. з області такі продукти не експортуються).

Продовольчі товари і сировина. Серед них основну частку займають *продукти рослинного походження*. Загальний обсяг їх експорту складав у 2014 р. 110,7 млн. дол., у 2017 р. – 83,1 млн. дол. чи 22% всього експорту товарів. Основна частка припадає на експорт зернових культур – 54,5 млн. дол.

У 2017 р. із області вивезено 210,3 тис тонн *пшениці* на суму 31,9 млн. дол. (у 2013 р. вивезено 67,897 тис. тонн на суму 16,0 млн. дол., у 2014 р. – 115,990 тис. тонн на суму 22,248 млн. дол., у 2016 р. 182,787 тисяч тонн на суму 26,001 млн. дол).

Експорт *жита* у 2017 р. склав 129,4 тонн на суму 24,8 тис. дол. У 2013 р. і 2014 р. жито не експортувалося, а у 2016 р. його було вивезено 65,4 тонн на суму 10,2 тис. дол.

Експорт *ячменю* у 2017 р. склав 55,3 тис. тонн на суму 7,5 млн. дол. У 2013 р. ячмінь не експортувався, у 2014 р. його вивезено 35,765 тисяч

тонн на суму 7,015 млн. дол., у 2016 р. – 19,189 тисяч тонн на суму 2,422 млн. дол.

Експорт вівса у 2017 р. сягав 373,1 тонн на суму 68,2 тис. дол. У 2013 р. овес не експортувався. У 2014 р. його вивезено 42,9 тонн на суму 7,8 тис. дол., у 2016 р. – 2,793 тисяч тонн на суму 363,3 тис. дол.

У 2017 р. за межі України з Тернопільської області вивезено 101,8 тис. тонн *кукурудзи* на суму 14,9 млн. дол. У 2013 р. обсяг експорту цієї зернової культури складав 216,265 тисяч тонн на суму 49,837 млн. дол., у 2014 р. – 260,236 тисяч тонн на суму 45,630 млн. дол., у 2016 р. – 66,616 тисяч тонн на суму 9,792 млн. дол.

Експорт *гречки* у 2017 р. склав 132 тонни на суму 74,2 тис. дол. У 2013 р. її було вивезено 125 тонн на суму 55 тис. дол., у 2014 р. – 385,5 тонн на суму 136,1 тис. дол., 2016 р. – 130,8 тонн на суму 49,3 тис. дол.

У 2017 р. експорт насіння *соняшника* склав 22 тонни на суму 9 тис. дол.

На групу **продуктів тваринного походження** припадає 37,5 млн. дол., у тому числі на експорт *м'яса і м'ясопродуктів* – 31,4 млн. дол. (вивозиться понад 10 тисяч тонн м'яса на суму 31 млн. дол.). У 2013 р. вивозилося 5,334 тисяч тонн на суму 22,256 млн. дол., у 2014 р. – 2,622 тисяч тонн на суму 10,502 млн. дол., у 2016 р. 8,155 тисяч тонн на суму 19,896 млн. дол. У незначних обсягах вивозиться *м'ясо птиці і субпродукти із домашньої птиці*: у 2014 р. – 300 тонн на суму 717,1 тис. дол., у 2016 р. – 433,616 тонн на суму 322,2 тис. дол., у 2017 р. – 47,66 тонн на суму 57,3 тис. дол.

У 2017 р. область перестала експортувати *молоко і молочні продукти*. У 2013 р. його вивозилося 575 тонн на суму 2,0888 млн. дол., у 2014 р. – 130 тонн на суму 372,3 тис. дол., у 2016 р. – 8 тонн на суму 15,2 тис. дол.

У 2014 р. експортовано 20 кг вершкового масла і та інших молочних жирів на суму 100 доларів. У 2016 р. експорт масла складав 110 тонн на суму 332 тис. дол., у 2017 р. – 905,5 тонн на суму 3,7499 млн. дол.

Обсяг експорту **готових харчових продуктів** складає 15,5 млн. дол.

У цій групі товарів важливим є експорт цукру. У 2017 р. його вивезли на суму 1,8 млн. дол. (3,7 тисяч тонн; у 2013 р. його експортували 4,442 тисяч тонн на суму 2,233 млн. дол., у 2014 р. – 4647 тонн на суму 245,1 тис. дол., у 2016 р. – 900,8 тонн на суму 408,9 тис. дол.).

Інша важлива продукція на експорт – продукти переробки зерна чи продукція борошномельно-круп'яної промисловості: у 2014 р. їх вивозили у обсязі 745,5 тис. дол., у 2017 р. – 13,2 тис. дол.

За межі України вивозять продукти переробки овочів на суму 8,3 млн. дол. (у 2013 р. їх вивозили на суму 10,042 млн. дол.) та залишки та відходи харчової промисловості – у 2017 р. на суму 4,8 млн. дол. (у 2014 р. на суму 288,8 тис. дол.).

У 2013 р. з області вивозилися *хлібобулочні та кондитерські вироби* в обсязі 157,2 тонн на суму 36 тис. дол., у 2014 р. – 342,3 тонн і 745,5 тис. дол., у 2016 р. – 183 тонни і 318,9 тис. дол., у 2017 р. – 267,9 тонн і 533,5 тис. дол.

У 2013-14 рр. з області вивозилися горілка (у 2013 р. – 4596 л у перерахунку на 100% спирту на суму 26,3 тис. дол., у 2014 р. – 4660 л на суму 26,9 тис. дол.). У 2016 р. було вивезено 158,7 тисяч літрів етилового денатурованого спирту на суму 127 тис. дол.

Обсяг експорту *жирів та олій тваринного чи рослинного походження* складає 13,8 млн. дол. (у 2014 р. – 1,418 млн. дол.).

Продукція нафтохімічного комплексу. Експорт *продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості* складає 15,9 млн. дол. Сюди входить експорт білкових речовин – 15,1 млн. дол. (у 2014 р. – 4,343 млн. дол.), фармацевтична продукція – 0,6 млн. дол. (у 2014 р. – 514,7 тис. дол.), різні органічні хімічні сполуки – 59,1 тис. дол. (у 2014 р. – 42,4 тис. дол.), дубильні екстракти – 10,2 тис. дол. (у 2014 р. – 1,1 тис. дол.), ефірні олії – 22,1 тис. дол. (у 2014 р. 146,2 тис. дол.), мило й поверхнево активні органічні речовини – 48,9 тис. дол. (у 2014 р. – 153,2 тис. дол.), різноманітна інша хімічна продукція на суму 3,2 тис. дол. (у 2014 р. на суму 215,4 тис. дол.). Крім того, у 2014 р. вивозилися добрива у обсязі 6,4 тонн на суму 7,5 тис. дол.

Експорт *пластмас і полімерних матеріалів* складає 7,7 млн. дол., гумових виробів – 14,3 тис. дол. У 2014 р. їх вивозилося відповідно на суму 1,7 млн. дол. і 20,9 тис. дол.

Область експортує також натуральне й штучне хутро (1,6 млн. дол.), шкури (0,8 млн. дол.) і вироби із шкіри (16,1 тис. дол.). У 2014 р. ці показники становили відповідно 1,989 млн. дол., 3,988 млн. дол. і 23,4 тис. дол.

Деревина і вироби з неї. Експорт цієї групи товарів складає понад 13 млн. дол. Експортується деревина на суму 12,2 млн. дол. (понад 12 тисяч куб. м), папір і картон (0,9 млн. дол.), друкована продукція (12,8 тис. дол.). У 2014 р. ці показники становили відповідно 11,2 млн. дол., 1,2 млн. дол., 126,2 тис. дол.

Серед продукції текстильної промисловості (суму експорту складає 4,8 млн. дол.) варто виділити експорт одягу із текстилю та аксесуарів до нього (4,5 млн. дол.) і експорт трикотажного одягу та аксесуарів до нього (190 тис. дол.). Експорт головних уборів не перевищує

95 тис. дол. Крім того, із області вивозяться вироби з каменю, гіпсу та цементу (вартість експорту – майже 304 тис. дол.), скло і вироби з нього (вартість експорту – 338 тис. дол.) і керамічні вироби (1,4 тис. дол.). Вартість експорту дорогоцінного й недорогоцінного каміння складає 5,6 млн. дол. (вивозиться головним чином до Швейцарії).

Чорні та кольорові метали і вироби з них. Обсяги експорту сягають 3,7 млн. дол., із яких на, власне, чорні метали припадає 1,4 млн. дол. і 2,1 млн. дол. – на вироби з них. У дуже незначних обсягах область експортує інструменти і ножові вироби (75 тис. дол.), алюміній і вироби з нього (23,3 тис. дол.), мідь і вироби з неї (5,9 тис. дол.) інші вироби з недорогоцінних металів (всього на суму 64,7 тис. дол.).

Машинобудівна продукція. Обсяг експорту складає 155,5 млн. дол. Найбільша частка в даній групі товарів припадає на електричні машини – 152,7 млн. дол. Вивозяться також котли і машини (2,1 млн. дол.) наземні транспортні засоби (179,3 тис. дол.), оптичні й фотографічні прилади та апарати (510,8 тис. дол.) годинники (450,4 тис. дол. – виключно до Швейцарії).

Крім того, область експортує меблі на суму 16,3 млн. дол., іграшки на суму 2,5 млн. дол.

Структурні зміни у експорті товарів показано у таблиці 5.

Таблиця 5

Структурні зміни у експорті товарів

Показник	Назва групи товарів чи окремих товарів
Зросли значно (понад 100% чи у рази)	М'ясо і м'ясопродукти; молоко і молокопродукти; їстівні плоди та горіхи; овочі; жири та олії тваринного або рослинного походження; цукор і кондвироби з нього; какао і продукти з нього; різні харчові продукти; залишки та відходи харчової промисловості; сіль, сірка, землі та каміння; екстракти дубильні; білкові речовини; пластмаси та полімерні матеріали; бавовна; вата; текстильні матеріали; керамічні вироби; скло і вироби з нього; перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння; чорні метали; вироби з чорних металів; алюміній і вироби з нього; інструменти та ножові вироби
Зросли	Живі дерева та інші рослини; насіння і плоди олійних рослин; органічні хімічні продукти; фармацевтична продукція; деревина і вироби з неї; головні убори; вироби з каменю гіпсу та

	цементу; котли, машини; меблі; іграшки
Зменшилися	Кава; чай; зернові культури; готові продукти із зерна; продукти переробки овочів; каучук і гума; вироби зі шкіри; натуральне та штучне хутро; папір і картон; одяг та трикотажні речі до одягу; одяг та текстильні речі до одягу; електричні машини; наземні засоби транспорту (крім залізничного); прилади та апарати оптичні й фотографічні; годинники
Зменшилися значно (понад 100% чи у рази)	Продукція борошномельно-круп'яної промисловості; інші продукти тваринного походження; рослинні матеріали для виготовлення; алкогольні і безалкогольні напої та оцет; ефірні олії; мило та поверхнево-активні органічні речовини; різноманітна хімічна продукція; шкіри; друкована продукція; синтетичні або штучні штапельні волокна; спеціальні тканини; інші готові текстильні вироби; вироби з недорогоцінних металів
Експортувалися в 2014 р.	Живі тварини; тютюн і промислові замітники тютюну; добрива; трикотажні полотна
Експортувалися в 2017 р.	Продукти з м'яса і риби; вироби із соломи; килими; мідь і вироби з неї; недорогоцінні метали

За 2014-17 рр. найбільших змін в бік зростання у відносних одиницях зазнав експорт какао і продуктів з нього (+78,6 рази); алюмінію і виробів з нього (+46,6 рази); скла і виробів з нього (+45,7 рази); різних харчових продуктів (+24,2); бавовни (+21,9 рази); овочів (+18,2 рази), залишків та відходів харчової промисловості (+16,5); молока і молокопродуктів (+16,1 рази), жирів та олій тваринного або рослинного походження (+9,8 рази), екстрактів дубильних (+9,3 рази); цукру і кондвиробів з нього (+7,5 рази); керамічних виробів (+7 разів); чорних металів (+6 разів); текстильних матеріалів (+5,4 рази).

За цей же період найбільших змін в бік зростання у абсолютних одиницях зазнав експорт м'яса і м'ясопродуктів (+20,1867 млн. дол.), жирів та олій тваринного або рослинного походження (+12,3609 млн. дол.), білкових речовин (+10,7642 млн. дол.); пластмас та полімерних матеріалів (+5,9851 млн. дол.), молока і молокопродуктів (+5,6076 млн. дол.), залишків та відходів харчової промисловості (+4,4791 млн. дол.); перлів природних або культивованих, дорогоцінного або напівдорогоцінного каміння (+2,999 млн. дол.),

овочів (+2,1046 млн. дол.); цукру і кондитерів з нього (+1,6028 млн. дол.); чорних металів (+1,196 млн. дол.), виробів з чорних металів (+1,1325 млн. дол.), солі, сірки, землі та каміння (+1,1235) млн. дол.).

За 2014-17 рр. найбільших змін в бік зменшення у відносних одиницях зазнав експорт алкогольних і безалкогольних напоїв та оцту (-581,2 рази); різноманітної хімічної продукції (-67,3 рази); синтетичних або штучних штапельних волокон (-43,6 рази); продукції борошномельно-круп'яної промисловості (-31,6 рази); спеціальних тканин (-24 рази); друкованої продукції (-9,9 рази); рослинних матеріалів для виготовлення (-8,2 рази); ефірних олій (-6,6 рази); шкур (-5,1 рази).

В абсолютних одиницях найбільше зростання експорту характерне для експорту шкур (-3,2012 млн. дол.); рослинних матеріалів для виготовлення (-476,1 тис. дол.); продукції борошномельно-круп'яної промисловості (-403,6 тис. дол.); алкогольних і безалкогольних напоїв та оцту (-290,1 тис. дол.); різноманітної хімічної продукції (-212,2 тис. дол.); ефірних олій (-124,1 тис. дол.); інших продуктів тваринного походження (-118,6 тис. дол.); друкованої продукції (-113,4); мила та поверхнево-активних органічних речовин (-104,3 тис. дол.); виробів з недорогоцінних металів (-102,4 тис. дол.).

Висновок. Не беручи до уваги експорт машинобудівної продукції, яка в області виготовляється із давальницької сировини, можна стверджувати, що експортна спеціалізація Тернопільської області базується на сировині та напівфабрикатах. Частка готової продукції глибокої переробки надзвичайно мала, що підтверджує аграрно-сировинну спеціалізацію господарського комплексу області загалом.

Список використаних джерел

1. Зовнішньоекономічна діяльність / Географія Тернопільської області : монографія. В 2-х т. Т. 2. Населення. Господарство / ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: Крок, 2017. – Стор. 303-323.
2. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2014 р.» / За ред. Н. С. Дідуник; Відповід. За випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль: Головне управління статистики в Тернопільській області, 2015 р. – 121 с.
3. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами і послугами у 2017 р.» / За ред. Н. С. Дідуник; Відповід. За випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль: Головне управління статистики в Тернопільській області, 2018 р. – 122 с.